

AİLE YILINDA KADIN OLMAK: KUTSALLAŞTIRILAN “AİLE” SÖYLEMİNİN GÖLGESİNDE HAKLARA YÖNELİK ÇOK BOYUTLU SALDIRILAR, DERİNLEŞEN EŞİTSİZLİK

Gülefer Mete
EMO İzmir Şubesi

2025'e girerken Türkiye’de kadın hakları alanında tablo, bir yandan yoğun bir mücadeleyi, diğer yandan çok boyutlu bir hak gerilemesini aynı anda barındırıyordu.

Bu yıl, kadın haklarına yönelik saldırıların hem hukuki düzenlemelerde hem de söylemsel düzeyde yaygınlaştığı; buna karşın kadın örgütlerinin, toplumsal cinsiyet eşitliği savunucularının ve hukukçuların direnç ve uyarılarının güç kazandığı bir dönem oldu.

İktidarın art arda gelen yargı paketleri ve aileyi koruma iddiasıyla yürüttüğü politikalarının, kadınların eşitlik, güvenlik ve adalete erişim haklarını geriletme riski taşıdığını gösterdi.

2025, iktidarın “Aile Yılı” ilanıyla başladı. Aileyi “kutsal” bir kurum olarak merkeze alan bu siyasi söylem, ilk bakışta toplumsal dayanışmayı ve birlik duygusunu güçlendirmeyi amaçlıyor gibi görünse de, pratikte özellikle kadınların ve çocukların

haklarını zayıflatan kapsamlı bir politik çerçeveye dönüşüyordu. Bu çerçevede bakım emeği yeniden görünmez hale getiriliyor, kadınlara ev içi roller kutsanarak dayatılıyor ve yargı paketlerinden ulusal eylem planlarına kadar birçok politika aracıyla kadınların kazanılmış haklarına yönelik sistematik bir gerileme yaşıyordu.

Aileyi koruma iddiasıyla hazırlanan ardışık yargı paketleri, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın hutbeleri, kamu görevlilerinin kadınlara yönelik tutumları ve merkezi yönetimin belediyeler üzerindeki baskıları, kadınların temel hak ve özgürlüklerini hedef alan geniş bir politik çerçeve oluşturdu.

Bu çerçevenin ortak özelliği, “aile”yi kutsallaştırarak kadınları hak sahibi “birey” olmaktan çıkarması ve “ailenin taşıyıcısı” olarak tanımlandığı ideolojik zemini güçlendiriyor olmasıdır. Bu nedenle iktidarın bu gündemini anlamak için, öncelikle “kutsallaştırılan aile” söylemi ile neyi örttüğüne bakmak gerekiyor.

Çok Boyutlu Saldırılar: 2025'in Kadın Hakları Fotoğrafı

Kadın örgütleri 2025'e girerken tabloyu net bir şekilde özetledi:

- Kadın gündemine damga vuran temel özellik, saldırıların tek bir alanda değil; hukuk, sosyal politikalar, medya söylemi ve kurum yapılarında eşzamanlı biçimde yoğunlaşmasıdır. İstanbul Sözleşmesi'nden çıkışla başlayan geri gidiş, bugün boşanma hukuku, nafaka düzenlemeleri, arabuluculuk pratikleri, sosyal yardımların niteliği, şiddetle mücadele mekanizmaları ve LGBTİ+ hakları üzerinde baskılar şeklinde devam ediyor.
- Bu çok boyutluluk, kadınların günlük yaşamındaki güvenlik, ekonomik bağımsızlık ve karar alma hakkını hedef aldığı için etkisi derin ve kalıcı.
- Bu nedenle EŞİK : “eşitlik yoksa şiddet vardır, ve eşitsizliğin kurumsallaştığı koşullarda güvenlikten ve toplumsal barıştan söz etmek mümkün değildir.” diyerek basın açıklamalarında buna vurgu yaptı.

Diyanet Hutbeleriyle Kadınlara İdeolojik Kuşatma

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hutbeleri 2025 yılında sık sık kadınların toplumsal konumunu ve kazanılmış haklarını doğrudan hedef alan içeriklerle gündeme geldi.

Kadının miras hakkına, nafaka almasına, çalışma hayatına katılımına, kıyafetine ilişkin mesajlar verilerek kadınların medeni ve ekonomik haklarının “ahlaki gerekçelerle” sınırlandırılması gerektiği ima edildi. Bu hutbeler laik hukuk sistemine açıkça aykırı olmasına rağmen, siyasal iklimle uyumlu bir baskı aracına dönüştü.

Böylece dini referanslarla güçlendirilen kadın karşıtı söylem, hukuki düzenlemelerle paralel ilerleyen ideolojik bir boyut kazandı.

EŞİK : “Aile Yılı ve Ulusal Eylem Planı: Boş Sözler, Eksik Taahhütler”

Aile Yılı” ve yeni Ulusal Aile Eylem Planı iktidar

tarafından kamuoyuna güçlü bir vizyon gibi sunuldu ama içerik incelendiğinde hiçte öyle olmadığı hemen anlaşıldı.

Plan'da kreş yapımı, kamusal bakım hizmetleri, bakım emeğinin paylaşımı, istihdamda cinsiyet eşitliği, ücretli babalık izni, ebeveyn izni, yaşlı ve engelli bakım merkezleri gibi politikalar yer almıyor ya da soyut ifadelerle geçiştiriliyor.

Kadınların ekonomik bağımsızlığını güçlendirecek somut adımlar belirtilmiyor.

Aile içi şiddetin önlenmesine dair mekanizmalar güçlendirilmek yerine soyut “değerler eğitimi” anlayışına havale ediliyor.

Bu nedenle kadın hareketi tarafından bu süreç, haklı olarak “boş sözler” ve “yerine getirilmeyen taahhütler” olarak nitelendirildi.

11. Yargı Paketi: Ahlak Bekçiliği ve Yükümlülüğten Kaçma Çabası

Toplumsal eşitliğin sağlanmasında devletin yükümlülüğünün açık olduğu alanlarda, paket kimi zaman sorumluluktan kaçma ya da yükü aileye yönlendirme eğilimi gösteriyor. Örneğin şiddetle mücadelede önleyici hizmetler yerine ceza öncelikli yaklaşımın güçlenmesi, sosyal politika yerine normatif kontrol mekanizmalarının artması bu eğilimin göstergeleri.

12. Yargı Paketi: Nafaka Hakkına Müdahale ve Aile Arabuluculuğu Tuzakları

Türkiye’de gelir eşitsizliği, bakım emeğinin cinsiyete dayalı yükü ve güvencesiz istihdam dikkate alındığında, nafaka düzenlemesinin zayıflatılması bir hak gaspı niteliğinde tartışılıyor.

Aile arabuluculuğu ise “uzlaşma” adı altında kadının güçsüz konumunu görmezden gelen bir mekanizma olarak eleştiriliyor. Eşitsiz güç ilişkilerinde arabuluculuğun zorunlu ya da baskın hale getirilmesi, kadınların şiddet, tehdit veya ekonomik bağımlılık altında gerçek bir müzakere

yürütmesini imkânsız kılıyor. Hızlı yargılama süreçleri ise adalete erişimi kolaylaştırmak yerine, kadının korunma talebinin yüzeysel değerlendirilmesi gibi riskler taşıyor.

Türkiye’de boşanmış kadınların yüzde 65’inin hiç nafaka alamadığı, alanların ise çoğunun aylık 500–1000 TL arasında bir destekle yaşamaya çalıştığı biliniyor.

Arabuluculuk ise güç eşitsizliği olan durumlarda şiddet faillerini güçlendiriyor; kadın örgütlerinin verileri, şiddet geçmişi olan çiftlerin %78’inde arabuluculuk masasında kadınların taleplerinden vazgeçmeye zorlandığını gösteriyor.

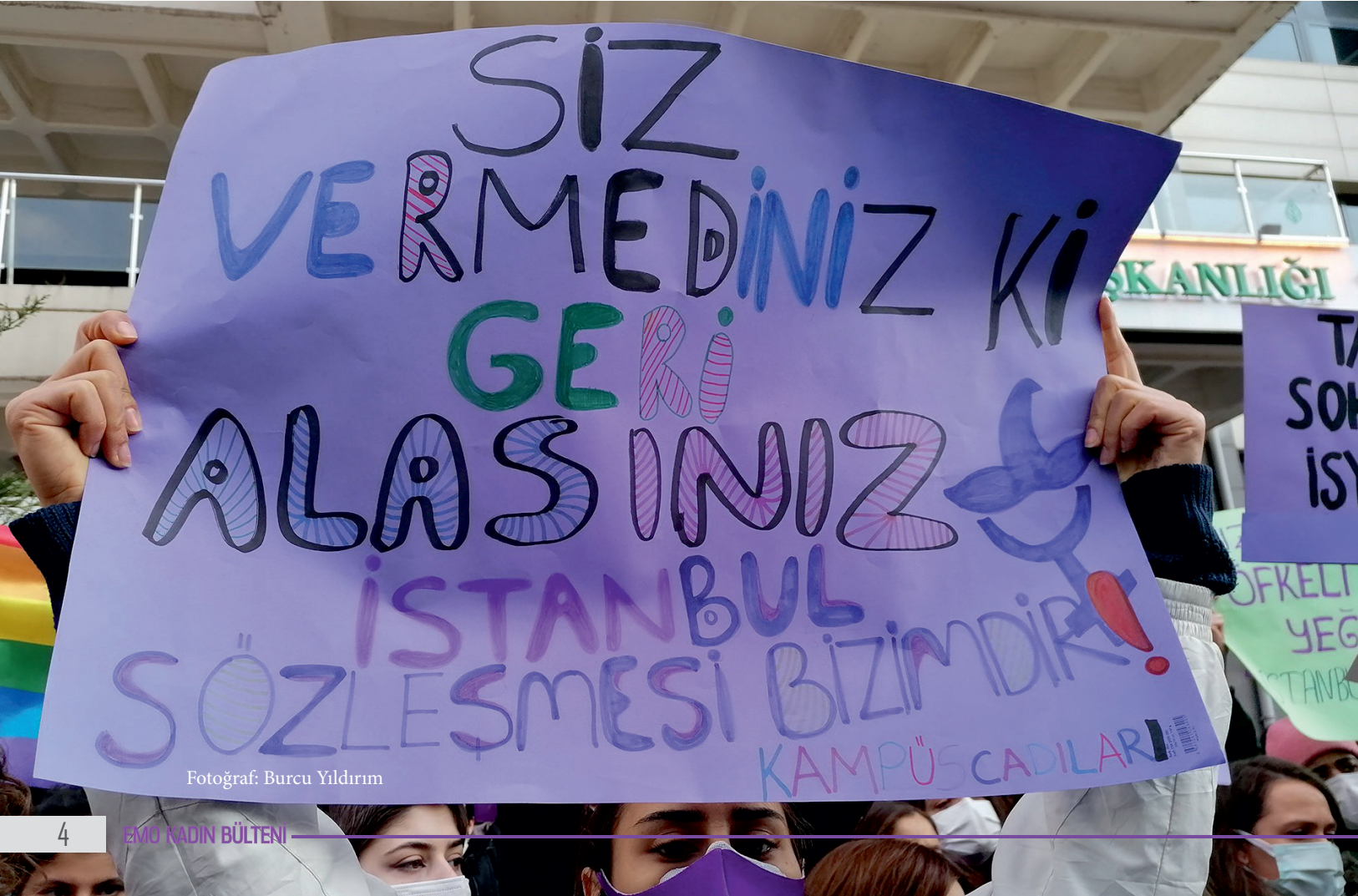
Bu nedenle Kadın Hareketi, 12. yargı paketini haklı olarak “nafaka hakkına saldırı”, “hızlı ama adaletsiz yargı” ve “aile arabuluculuğu tuzağı” olarak nitelendiriyor.

Medeni Kanun’a Yönelik Hazırlıklar: Eşit Yurttaşlığa Saldırı

2025 boyunca hükümet tarafından hazırlanan tasarlarda Medeni Kanun’un temel hükümlerine yönelik değişiklik sinyalleri verildi:

- Nafaka hakkının süre ve miktar açısından daraltılması,
- Kadınların soyadı hakkının geri alınması,
- Boşanma sürecindeki koruyucu mekanizmaların hafifletilmesi,
- Mal rejimi düzenlemelerinin aile lehine (!) yeniden kurgulanması,
- Evlilik yaşının dini referanslarla tartışmaya açılması.

Tüm bu adımlar kadınların birey olarak değil, “ailenin bir parçası” olarak tanımlandığı bir yaklaşım

Fotoğraf: Burcu Yıldırım

mın ürünü. Ve tüm bu hazırlıklar, kadınların eşit yurttaşlık statüsünün hukuki temelini oluşturan Medeni Kanun’u zayıflatmayı hedefliyor.

Bu ise tesadüf değil: Eşit yurttaşlığı zayıflatmadan “kutsal aile” kurgusunu güçlendirmek mümkün değil.

Eşitlikçi ve Kamucu Belediyeciliğe Müdahaleler

2025, aynı zamanda belediyelerin toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendiren uygulamalarına karşı merkezi hükümet tarafından yapılan müdahalelerin de arttığı bir yıl oldu. Sığınaklar, kadın danışma merkezleri, kreş açma projeleri ve ücretsiz bakım destekleri gibi hizmetler belediyeler tarafından genişletilmeye çalışılırken,

- Protokollerin iptali,
- Bütçe kısıtlamaları,
- Yetki devri engelleri gibi araçlarla bu hizmetler işlevsizleştirilmeye çalışıldı. Aileyi “kutsal değer” olarak tanımlayan merkezi söylem, kadınların kamusal hizmetlerden yararlanmasını da hedef aldı.

Kadınların Barış Süreçlerinden Dışlanması

2025’te yapılan resmi açıklamalarda, kadınların barış süreçleri ve çatışma çözümü mekanizmalarından dışlanması gerektiğini ima eden ifadeler yer aldı. Oysa Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin 1325 sayılı kararı açık: Barış süreçlerinde kadınların yer almadığı modeller sürdürülebilir değildir.

Kadınların dışlandığı bir barış söylemi, “güvenlik” kavramını da aile ve ahlak çerçevesiyle daraltıyor; kadınların hak taleplerini ise “ikincil” hale getiriyor.

İstanbul Sözleşmesi, CEDAW ve 6284 Uygulanmadı

- 2025 yılında da İstanbul Sözleşmesi’nin hükümleri uygulanmadı. Üstelik yalnızca Sözleşme değil, CEDAW ve 6284 sayılı Şiddetin Önlenmesi Yasası da gereği gibi işletilmedi,

- Şiddet vakalarında koruma kararlarına erişim zorlaştı,
- Elektronik kelepçe uygulamalarında teknik ve bürokratik aksaklıklar arttı,
- Sığınak sayıları nüfusla uyumlu olarak artırılmadı,
- Failler cezalandırılmak yerine iyi hâl indirimleriyle korunmaya devam etti.

Bu tablo, Türkiye’nin şiddetle mücadele yükümlülüklerini yerine getirmediğini açıkça ortaya koyuyor.

TÜİK ve İçişleri Bakanlığı Verileri: Gerçekliğin Üzerine Örtülen Perde

2025’te açıklanan resmi veriler, kadın örgütleri ve uluslararası kurumlarla çelişen bir tablo sundu.

TÜİK Şiddet Araştırması: Gerçek Dışı Düşüş İddiası

TÜİK’in yayımladığı Kadına Yönelik Şiddet Araştırması’na göre:

- Kadınların yaşamlarının herhangi bir döneminde şiddete maruz kalma oranı: %12,8.
- Oysa 2014’te Aile Bakanlığı’nın kendi yaptırdığı araştırmada bu oran %36 idi. Birleşmiş Milletler ise dünyada her üç kadından birinin şiddet gördüğünü belirtiyor.

Türkiye’de kadına karşı şiddetin sekizde bire düştüğünü iddia eden bir istatistik, yalnızca gerçekliği değil, politikanın sorumluluklarını da perdelemeye yarıyor.

Kadın Cinayetleri: Eksik Sayılan Yaşamlar

İçişleri Bakanlığı 2025’in ilk 10 ayında “217 kadın cinayeti” işlendiğini ve sayıların düştüğünü açıkladı. Fakat kadın örgütlerinin yalnızca kamuya yansıyan vakalardan derlediği veriler bile bu sayının üstünde.

Üstelik:

- “Şüpheli kadın ölümleri” sayılmıyor,

- Etkin soruşturma gerektiren vakalar dosya kapanmadan istatistiğe yansıtılmıyor,
- Aile içi “kaza” olarak kaydedilen ölümler çoğu zaman fail lehine yorumlanıyor.
- Bu nedenle resmi verilerin gerçeği yansıtmadığı yönünde ciddi şüpheler bulunuyor.

Bakım Emeği, Kreş Eksikliği ve Ekonomik Eşitsizlik: Aile Kutsallaştırılırken Kadınlar Yoksullaşıyor

2025 kadın gündeminin önemli bir boyutu da çocuk haklarının giderek aile odaklı söylemlere sıkıştırılması. Oysa çocuğu koruyan şey aileyi yüceltmek değil; erişilebilir kreşler, nitelikli eğitim, şiddetten arındırılmış ortamlar, yoksulluğu azaltan sosyal politikalar ve çocukların kendi hak özneliğini tanıyan yaklaşımlardır.

Bakım Emeği: Ekonominin Sessiz Motoru

Bakım emeği çoğu zaman “aile içi sorumluluk” söylemiyle doğal, hatta kadınlara “yakıştırılan” bir görev olarak tanımlanıyor. Ancak çocuk, yaşlı, hasta bakımı ve ev içi işler, aslında toplumun yeniden üretimini sağlayan, ekonomik değeri yüksek ama karşılıksız bırakılan bir işgücünü ifade ediyor. Kadınlar, ücretli istihdama katılsalar bile “çifte mesai” yükünü taşımaya devam ediyor.

Kadınların bakım emeğinin görünmez kılınması, çocukların haklarının da aile içi “fedakârlık” söylemine hapsedilmesine yol açıyor. Çocuk bakımının toplumsallaştırılması, hem kadınların ekonomik bağımsızlığı hem de çocukların refahı açısından temel bir gereklilik.

“Aile Yılı” ve Ulusal Eylem Planı: Söz Çok, Taahhüt Az

Aileyi “kutsal” ilan eden siyasi yaklaşım, bakım emeğini de kadınların “doğal görevi” haline getiriyor. Bu ideolojik söylem, kadınların istihdamını ve ekonomik bağımsızlığını doğrudan etkiliyor:

- Türkiye’de kadınların istihdama katılımı: %36 (OECD ortalaması %61).
- TÜİK verilerine göre ev içi ücretsiz bakım emeğinin %76’sı kadınlar tarafından üstleniliyor.
- Türkiye’de çalışan her 10 kadından 4’ü, çocuk veya yaşlı bakımı nedeniyle işe ara vermiş durumda.
- Boşanma sonrası yoksullaşma riski kadınlarda erkeklerden 2,5 kat daha yüksek.
- Kreş erişimi ise dramatik şekilde yetersiz: Türkiye’de 0–3 yaş grubunda kamu kreşi erişim oranı %1,7. AB ortalaması %35.
- Kreşsiz bir ülkede “aileyi güçlendirmek” mümkün değil.

Bütün bu göstergeler, kadınların hem ekonomik hem sosyal açıdan çok daha kırılgan bir konumda olduğunu gösteriyor. Yargı paketleri ve aile merkezli politikalar bu kırılganlığı azaltmak yerine derinleştirme tehlikesi taşıyor.

- Güçlenen aile değil; bakım yükü altında ezilen kadınlar oluyor.
- Kadınlar işgücü piyasasının dışında kalıyor, yoksulluk derinleşiyor, şiddet döngüleri güçleniyor.

Çocuklar Hak Politikalarıyla Korunur, Aile Retoriğiyle Değil

“Aile Yılı” politikaları çocuk hakları açısından da sorunlu.

Çocuğu korumak için aileyi idealleştirmek değil; kamusal sorumluluğu güçlendirmek gerekir.

Kreş İhtiyacı: Eşitliğin En Temel Koşulu

Kadın örgütlerinin yıllardır dile getirdiği en kritik ihtiyaç, her mahallede ücretsiz veya düşük maliyetli, nitelikli kreşlerin yaygınlaştırılmasıdır. Türkiye’de kreşlerin sayısı ve erişilebilirliği hem bölgesel olarak hem de sosyoekonomik düzeyde büyük eşitsizlikler gösteriyor. Kreş eksikliği yalnızca çalışan kadınlar için değil, çalışmak isteyen ancak bakım yükü nedeniyle çalışamayan yüz binlerce kadın için de en önemli engel.

Çocuk haklarını güçlendiren politika:

- Kreş ve erken çocukluk bakım hizmetlerini,
- Güvenli okul ve bakım ortamları,
- Şiddetten arındırılmış güvenli ortamları,
- Sosyal destek mekanizmalarını,
- Eşitlikçi eğitim politikalarını içerir.

Aileyi romantize etmek ne kadınları ne de çocukları korur; tam tersine bakım yükünü görünmez kılarak eşitsizlikleri derinleştirir.

Türkiye’de çocuk yoksulluğu oranının hâlâ %30’a yakın seyretmesi, aile merkezli yaklaşımın çocukları korumada yeterli olmadığını gösteriyor.

Çocuk işçiliği, yoksulluk ve eğitime erişimdeki eşitsizlikler artarken, çözüm yine aileye havale ediliyor.

- Türkiye’de çocukların %32’si yoksulluk sınırının altında yaşıyor.
- Çocuk işçiliği 2023–2024 arasında %2,7 arttı.
- Deprem bölgesinde kız çocuklarının okul terk oranı %13’e çıktı.

Çocukların korunması için sosyal devlet politikaları şartken, iktidar “aile içi dayanışmayı güçlendirmek” gibi soyut ifadelerle sorumluluğunu devrediyor.

Torba Torba Hukuksuzluk: Şeffaflığı Azaltan Süreçler

Son dönemde iktidarın yasa yapma süreçleri:

- Hızlı,
- Müzakeresiz,
- Uzman görüşlerine kapalı yürütülüyor.

İktidarın bu karakteristik yasa yapma tekniği olan torba yasalar, kadın hakları açısından ayrı bir sorun yaratıyor. Farklı konuların tek bir torbada birleştirilmesi, tartışma süreçlerini kısaltmakla kalmıyor; kadınlara ilişkin düzenlemelerin şeffaflık ve toplumsal müzakere olmaksızın yapılmasını kolaylaştırıyor.

Bu durum, hukuki güvenceleri aşındırdığı gibi, toplumun en kırılgan grupları üzerinde doğrudan olumsuz etki yaratıyor. Kadın örgütlerinin “üzerimize torba torba hukuksuzluk boca ediliyor” ifadesi hem bu yöntemin hukuksuzluğunu hem de yarattığı hızlandırılmış hak kaybını net şekilde ortaya koyuyor.

Eşitlik Yoksa Aile de Yok, Barış da Güvenlik de...

Bugün aileyi gerçekten güçlendirmenin yolu onu kutsallaştırmak değil; eşitlikçi ve hak temelli politikalarla desteklemek. Kadınların bakım yükünü azaltmadan, nafaka hakkını güvence altına almadan, şiddete karşı etkili koruma mekanizmaları işletilmeden, çocuklar için nitelikli kamusal hizmet sağlanmadan aile güçlenemez.

Bu nedenle kadın örgütlerinin söylediği gibi:

“Eşitlik yoksa şiddet var; güvenlik ve barış yok!”

Gerçek çözüm çok açık:

- Kadınların eşit yurttaşlık hakkını güvence altına alan bir hukuk düzeni,
- Şiddetle mücadelede uluslararası sözleşmelerin tam uygulanması,
- Kreş ve bakım hizmetlerinin kamusal bir hak olarak sunulması,
- Ekonomik bağımsızlığı destekleyen istihdam politikaları,
- Kadınların barış süreçlerinde ve karar mekanizmalarında eşit temsil edilmesi.

Kutsanan aile değil, hakları korunan bireylerden oluşan bir toplum güçlüdür.

Hak temelli, eşitlikçi, demokratik bir toplum için kadınların kazanımlarını korumak ve genişletmek zorunluluktur.

2025, eşitliğin bir “aile meselesi” değil, bir demokrasi meselesi olduğunu yeniden hatırlatan bir yıl olarak kayda geçti.

Kaynak: <https://esikplatform.net/>